

Alberch Fugueras, Ramon; Antón Pelayo, Javier; Jiménez Sureda, Montserrat i Quer carbonell, Josep. *Girona a l'època de la Il·lustració. Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona, 2001, 243 pp.*

per Marta Cusó i Serra

1. Aquest llibre que aquí ressenyem és una obra col·lectiva i, per tant, els seus tres apartats diferenciats, corresponen al treball dels quatre autors del llibre.

2. El primer apartat corre a càrrec de Javier Antón Pelayo i es titula Morir a la Girona de la Il·lustració. La funerària canonical i les actituds dels canonges de la catedral davant la mort, en el que l'autor tracta sobre un tema, la mort, davant el qual, hem canviat el comportament. En la introducció d'aquest apartat, Pelayo, ens fa una breu síntesi sobre la historiografia de la mort i ens mostra un estat de la qüestió respecte a la bibliografia sobre el tema. Finalment, ens apunta el propòsit del seu treball: estudiar un grup estable, o sigui els 155 canonges morts entre 1700 i 1815. Per aquest fet, el seu treball no és només un altre treball sobre la mort, sinó que tracta el comportament dels religiosos davant la mort, que és un tema molt poc tractat a nivell historiogràfic. Després d'aquesta introducció historiogràfica, ja entra en matèria i aquest tema el separa en diversos apartats, que ens mostren la importància que tenia per a la gent que va viure al segle XVIII la preparació de la mort, de morir bé i de deixar totes les coses d'aquesta vida en ordre i haver estat una bona persona per aconseguir la salvació en l'altra vida. Per aquesta descripció detallada de tot el procés, creiem que és un llibre molt interessant i clau per entendre el pensament de la gent del Set-cents enfront la mort. En els apartats en què Pelayo ha dividit el tema general, ens parla de la preparació de la mort, la mort biològica, el regiment i ritus de la funerària canonical, el lloc d'enterrament i els sufragis o missa de difunts. En el primer, ens parla dels continguts de les arts de morir bé i de la seva difusió a la Girona setcentista, del testament i de l'administració dels darrers sagraments durant l'agonia i fins a la mort. També ens parla de la funerària canonical, dels estatuts amb què es regia, els seus beneficiaris, el ritu que seguia i els ingressos que rebia cada any. En el segon punt, el que tracta la mort biològica, ens parla de les diverses causes de la mort (edat, malalties...) i el lloc on la mort sorprengué als canonges de la catedral. En el següent títol, ja ens parla del ritu que seguia la funerària canonical un cop mort el canonge, des de la vestimenta, la cobridora i les atxes fins les cridaneres, els tocs de campanes, la llosa i els enterradors, sense deixar-se cap pas i mostrant-nos com n'era de complexa la mort i el seu ritu en la Il·lustració. El cinquè apartat, ens mostra el canvi progressiu que experimenta el lloc d'enterrament al llarg del període tractat, ja que els canonges passen de ser enterrats a la mateixa catedral a ser enterrats al cementiri "extra-murs" pel triomf del pensament higienista il·lustrat dels anys 70 del segle XVIII, tot i que aquest pas és difícil i llarg, com ens mostra l'autor del llibre, que ens fa un repàs a la legalitat de l'època i ens diu que fins una data tan llunyana com 1809, Girona no té un "campo santo". El darrer punt que toca l'autor en aquest llibre és el tema de la demanda que fan els canonges perquè se celebrin misses en sufragi de la seva ànima (Sant Sacrifici de la Missa pro remedio animae) i així aquesta estigui menys temps en el purgatori. Aquest sufragi s'aconsegueix amb oracions, dejunis, almoines, indulgències, misses i pies fundacions. Com es pot comprovar, aquesta relació d'aspectes tractats, ens mostra que ha estat una obra molt treballada, alhora que l'hem trobat molt concisa,

detallada i a la vegada molt ampliada amb fragments de textos dels canonges, esquemes... que en faciliten la comprensió. A més, és un treball molt complet perquè tracta tots els aspectes sobre la preparació de la mort, per la qual cosa, és una monografia molt recomanable.

3. El segon apartat, titulat *El filòsof amesurat. Les llums en una capital de corregiment*, és el tema que tracta Montserrat Jiménez Sureda, una estudiosa del personatge il·lustrat, el canonge Francesc Dorca (1737-1806), al qui va dedicar la seva tesina de llicenciatura i de qui també escrigué una altra obra en col·laboració amb J. A. Pelayo, el títol de la qual fou *El canonge Dorca i la Il·lustració gironina*, presentada al I Congrés d'Història de l'Església Catalana que va tenir lloc a Solsona el 1993. El seu escrit ens detalla de manera minuciosa la vida d'aquesta personalitat gironina, des del seu naixement fins la seva mort, ressaltant el seu període d'estudis a la Universitat de Cervera i les obres que va publicar, així com les temàtiques que va tractar en aquestes. Amb aquest repàs meticulós a la seva vida, ens dóna a conèixer molts altres temes que ens poden interessar, tot i que de manera indirecta, com pot ser la demografia del període estudiat, l'educació il·lustrada... La vida del canonge ens mostra el nepotisme existent en el sinus de l'església perquè ens explica com algunes famílies es perpetuen en el càrrec de canonge catedralici: el mateix oncle de Francesc era canonge quan ell va néixer i el seu cosí Josep serà elevat a la dignitat canonical poc abans de la mort de Francesc. La vida de Dorca serveix a l'autora per explicar la complexa història del període estudiat i així ens mostra el pensament d'un home il·lustrat i les seves reflexions sobre política i religió. En una època molt problemàtica per a l'església (expulsió de la Companyia de Jesús, desamortitzacions...) i per a Espanya (Guerra Gran, guerra contra Napoleó Bonapart...) aquest eclesiàstic erudit destaca pel seu intent de recuperació del passat de la seva pàtria i per el seu important llegat en història de l'església i de la religió, a la que ell dedica tota la seva vida. Amb aquest treball, M. Jiménez Sureda ens reflecteix amb molt d'encert el pensament d'un eclesiàstic il·lustrat i tracta una sèrie de temes molt debatuts en l'època, explicant com han estat tractats per altres autors passats o il·lustrats i el que en pensava Dorca respecte a, per exemple, el principi d'obediència i el d'autoritat, com combinar ciència i fe, l'home i la societat, monarquia o república... Tot i el seu llenguatge elevat, creiem que pot interessar als estudiosos dels il·lustrats i del pensament il·lustrat.

4. El tercer apartat, titulat *Textos per a la història de la Girona setcentista*, està format per una recopilació de textos d'època precedits d'un breu comentari i situació de l'exposat en el text per part dels autors (Ramon Alberch Fugueras i Josep Quer Carbonell) per afavorir-ne la lectura. Aquesta compilació d'escrits que ens ofereixen, ajuden a millorar el coneixement del període tractat, sobretot el que respecta a la política municipal, als càrrecs que la duen a terme... Així, els textos, ens parlen de memorials dels comissaris; enfrontaments entre diferents càrrecs municipals; els problemes dels ciutadans amb els soldats instal·lats a la ciutat a partir de la Guerra de Successió, demandes, exposicions i debats sobre diversos temes de política municipal i també ens remeten a la crisi de subsistència de l'any 1764 i a la vinguda dels rius que passen per la ciutat l'any 1783. L'objectiu dels autors al triar aquests textos és, tal com ells mateixos indiquen, mostrar els claroscurs del període, és a dir, mostrar que la Girona setcentista encara presenta obstacles de caire econòmic i una limitada influència de les idees il·lustrades com per poder incloure-la en un moviment de creixement econòmic i demogràfic en el que s'engloba la Catalunya del segle XVIII. Aquest darrer apartat acaba amb un seguit de gràfics sobre els ingressos i les despeses municipals, molt ben detallats, que fan el tema una mica més entenedor.

5. Tot i que aquests tres apartats tracten tres temes força diferents, poden ser molt útils per a qualsevol que vulgui conèixer millor la Girona de la Il·lustració, perquè, gràcies a aquesta varietat temàtica que presenta el llibre, l'obra ens proporciona una visió més plural sobre el tema més ampli, que és el que ens explicita el títol.